

Bijbelse en theologische achtergrondinformatie

Ter voorbereiding op de bijeenkomsten van *Seven*, is het goed om even stil te staan bij de Bijbelse achtergronden van diaconaat en barmhartigheid.

Bij het woord 'diaconaat' denken we misschien al gauw aan een bepaald soort kerkelijk werk: mensen in nood helpen met middelen en aandacht. Maar in het Nieuwe Testament gaat het niet zozeer om een taak, maar veel meer om een persoonlijke houding en de positie ten opzichte van anderen.

Het kerkelijke spreken over diaconaat is geworteld in het Nieuwe Testament. Daar komen we in de Griekse grondtekst woorden tegen als *diakonia* en *diakonein*, wat 'dienst' of 'dienen' betekent. In het Nieuwe Testament wordt de lage positie van een 'dienaar' als het ware omgevormd door Jezus tot een basishouding voor iedereen die Hem wil volgen. Dienst aan God en aan mensen wordt een cruciaal kenmerk van iedere christen en van de hele kerk.

Onder 'diaconaat' verstaan we in dit materiaal: "een door de christelijke traditie geïnspireerd handelen dat gericht is op het voorkómen, opheffen, verminderen, dan wel mee uithouden van met name sociaal-maatschappelijke nood van individuen en van groepen mensen, en op het scheppen van rechtvaardige verhoudingen." ¹

Vlak voor Zijn dood vertelde Jezus een verhaal waarin Hij op verrassende wijze antwoord gaf op de vraag naar Gods aanwezigheid in het leven van mensen (Matteüs 25:31-46):

Wanneer de Mensenzoon komt, omstraald door luister en in gezelschap van alle engelen, zal hij plaatsnemen op zijn glorievolle troon. Dan zullen alle volken voor hem worden samengebracht en zal hij de mensen van elkaar scheiden zoals een herder de schapen van de bokken scheidt; de schapen zal hij rechts van zich plaatsen, de bokken links. Dan zal de koning tegen de groep rechts van zich zeggen: "Jullie zijn door mijn Vader gezegend, kom en neem deel aan het koninkrijk dat al sinds de grondvesting van de wereld voor jullie bestemd is. Want ik had honger en jullie gaven mij te eten, ik had dorst en jullie gaven mij te drinken. Ik was een vreemdeling, en jullie namen mij op, ik was naakt, en jullie kleedden mij. Ik was ziek en jullie bezochten mij, ik zat gevangen en jullie kwamen naar mij toe." Dan zullen de rechtvaardigen hem antwoorden: "Heer, wanneer hebben wij u hongerig gezien en te eten gegeven, of dorstig en u te drinken gegeven? Wanneer hebben wij u als vreemdeling gezien en opgenomen, u naakt gezien en gekleed? Wanneer hebben wij gezien dat u ziek was of in de gevangenis zat en zijn we naar u toe gekomen?" En de koning zal hun antwoorden: "Ik verzeker jullie: alles wat jullie gedaan hebben voor een van de onaanzienlijksten van mijn broeders of zusters, dat hebben jullie voor mij gedaan." Daarop zal hij ook de groep aan zijn linkerzijde toespreken: "Jullie zijn vervloekt, verdwijn uit mijn ogen naar het eeuwige vuur dat bestemd is voor de duivel en zijn engelen. Want ik had honger en jullie gaven mij niet te eten, ik had dorst en jullie gaven me niet te drinken. Ik was een vreemdeling en jullie namen mij niet op, ik was naakt en jullie kleedden mij niet. Ik was ziek en zat in de gevangenis en jullie bezochten mij niet." Dan zullen ook zij antwoorden: "Heer, wanneer hebben wij u hongerig gezien of dorstig, als vreemdeling

¹ Crijs et al. (2005). *Barmhartigheid en gerechtigheid. Handboek diaconiewetenschap*. Kampen: Kok.

of naakt, ziek of in de gevangenis, en hebben wij niet voor u gezorgd?” En hij zal hun antwoorden: “Ik verzeker jullie: alles wat jullie voor een van deze onaanzienlijken niet gedaan hebben, hebben jullie ook voor mij niet gedaan.” Hun staat een eeuwige bestraffing te wachten, de rechtvaardigen daarentegen het eeuwige leven.’

Dit verhaal heeft grote invloed gehad op de motivatie tot en de uitvoering van het diaconaat. De zes ‘werken van barmhartigheid’ die eruit naar voren komen, zijn het voeden van hongerigen, het laven van dorstigen, het huisvesten van vreemdelingen, het kleden van naakten, het bezoeken van zieken en het bezoeken van gevangenen. Later werd daar een zevende aan toegevoegd: het begraven van de doden.

Uit deze gelijkenis blijkt dat God niet alleen de machtige is, maar ook de weerloze; niet alleen degene die het zomaar manna laat regenen, maar ook de hongerige die ons vraagt om te delen. God is niet altijd degene die bevrijdt, maar ook de vreemdeling of de gevangene die vraagt om solidariteit.

Het verhaal en de oproep in Matteüs 25 zijn ook vandaag de dag nog zeer actueel en in feite ook de kern van dit materiaal voor jeugd diaconaat. De tekst stelt ons vragen als: Waar is God in onze tijd? Waar en hoe worden wij aangezet tot daden van barmhartigheid?

Barmhartigheid

Eeuwenlang hebben schilders en dichters hun kijk op de werken van barmhartigheid tot uiting gebracht. In sommige oude kerkgebouwen zien we ze terug in gebrandschilderde ramen. Kennelijk houdt het mensen bezig.

Het woord ‘barmhartigheid’ nemen we niet dagelijks in de mond. Toch weten we wel zo’n beetje wat ermee wordt bedoeld: je bent barmhartig als je oog en hart hebt voor mensen in moeilijke situaties en hen met steun en daad bijstaat. Je ontfermt je over hen door te helpen in woord en daad. Je zou hierbij ook kunnen denken aan ‘bij de armen het hart hebben’.

Gerechtigheid

In de traditie van het diaconaat zijn de begrippen ‘barmhartigheid’ en ‘gerechtigheid’ altijd nauw met elkaar verbonden. Bij een ontmoeting met een mens in nood komt eerst de vraag op: wat kan ik doen? Daarbij gaat het om barmhartigheid. Maar zodra de directe nood is gelenigd, rijst de vraag: hoe komt het dat deze mens in nood is? Naast de persoonlijke omstandigheden van deze mens in nood, zijn er ook sociale factoren die iets zeggen over de samenleving waarin hij leeft. Het is een werk van gerechtigheid om daar aandacht aan te geven en je in te zetten voor sociale omstandigheden waarin de mens tot zijn recht kan komen.

In de Bijbel is dit duidelijk te zien bij de profeet Amos. Amos hekelt nadrukkelijk het grote onrecht dat er geschiedt. Hij kijkt naar de situatie waarin mensen worden uitgebuit. Hij benoemt het onrecht, geeft een oordeel over mensen die onrechtvaardig handelen en kondigt aan dat God de verhoudingen compleet zal omkeren. Amos maakt duidelijk dat Godskennis niet losstaat van het doen van gerechtigheid. Godsdienst is verbonden met compassie.

Uit deze verhalen blijkt dat het bestrijden van onrecht en het doen van recht onlosmakelijk zijn verbonden met het geloof. Het gaat hierbij steeds om de ontmoeting: met de Eeuwige, met jezelf, met de ander en met de wereld.

Hulp bieden, hulp ontvangen

Doelstellingen

- De jongeren wisselen ervaringen en gedachten uit met betrekking tot wat zij verstaan onder ‘hulp’ (hulp geven en hulp ontvangen, in Nederland en in het buitenland).
- De jongeren denken na over wanneer welke hulp nodig is: wie bepaalt dat?
- De jongeren worden zich bewust van hun eigen ervaringen in situaties waarin ze hulp nodig hadden en hulp verleenden en kunnen zich zo inleven in de rol van hulpbieder en hulpontvanger.

Informatie voor de coach

Dit is de eerste van zeven bijeenkomsten over diaconaat, een diaconale houding en de zeven werken van barmhartigheid. In deze bijeenkomst staan het geven van hulp en het nodig hebben van hulp centraal.

De deelnemers springen niet meteen in het diepe, maar starten met thematiek die voor iedereen herkenbaar is uit de maatschappij en uit het eigen dagelijks leven. Hiermee wordt een fundament gelegd voor volgende bijeenkomsten.

De deelnemers wisselen uit wat zij verstaan onder hulp. Ze denken na over wie (soms) hulp nodig hebben in het leven en wie die hulp kan geven. Ook gaan ze na hoe hulp krijgen en hulp verlenen aan de orde komt in hun eigen leven.

Vorbereiding

Praktische voorbereiding

- Lees het materiaal voor deze bijeenkomst goed door, inclusief de bijlagen.
- Bepaal welke werkvormen je met jouw groep wilt gaan doen.
- Ga naar www.youtube.com en zoek Michael Jacksons hit ‘Man in the mirror’ met songtekst (zoek op “Michael Jackson Man in the mirror lyrics”). Kies een filmpje waarbij de songtekst tijdens het nummer duidelijk leesbaar in beeld komt, voor gebruik bij de *Afsluiting*.
- Leg voor de bijeenkomst alle benodigdheden klaar.
- Zorg ervoor dat alle apparatuur klaar staat om gebruikt te worden en controleer of alles werkt.

Persoonlijke voorbereiding

Het is goed om voor jezelf na te gaan wat voor rol ‘hulp’ in je eigen leven speelt of heeft gespeeld. Stel jezelf ook de volgende vragen om je persoonlijk voor te bereiden op de bijeenkomst:

- Volg je het nieuws (via de krant, tv-journaals of nieuwssites op internet)? Waarom wel of niet? In hoeverre voel je je betrokken bij wat er in onze maatschappij of in de wereld gebeurt?
- Hoe betrokken ben je bij je directe leefomgeving? Investeer je in de relatie met je burens? Wat weet je van de mensen uit je wijk? Wat weet je van de mensen waarmee je in contact komt via clubs en dergelijke?

- Delen je vrienden hun persoonlijke leed of twijfels met jou? Kloppen ze bij je aan als ze iets of iemand nodig hebben? Doe jij dat bij hen?
- Is er een periode in je leven geweest dat je hulp of steun nodig had van anderen? Zo ja, wat was er toen aan de hand met je? Waaraan had je behoefte? Uitte je die behoefte ook? Van wie kreeg je hulp of steun? Was dat gevraagd of ongevraagd? Sloot het aan op je behoefte? Hoe reageerde je erop? Wat was het resultaat?
- Wat zou je hierover kunnen en willen delen met de jongeren?

Deze vragen zijn bedoeld om je eens bewust stil te laten staan bij hoe je in de wereld staat. Er zijn geen 'goede' of 'foute' antwoorden. Het gaat om een kijkje in de spiegel, zonder waardeoordeel. Alleen jijzelf kunt bepalen of je tevreden bent met wat je ziet of dat je het eigenlijk anders zou willen. Je hoeft je bevindingen met niemand te delen; het gaat hier om bewustwording voor jezelf.

Benodigdheden

- Apparatuur om het YouTube-fragment te kunnen afspelen (bijvoorbeeld een computer met internetverbinding en een beamer met scherm en geluidsboxjes);
- De dvd van *Seven* en apparatuur om deze te kunnen afspelen;
- Iets te drinken en wat lekkers voor de *Opening*;
- Per deelnemer twee theedoeken;
- Twee grote vellen papier (A2-formaat of van een flap-over);
- Twee markeerstiften;
- Voor de *Verdieping 12+*: kopieën van bijlage 1 voor alle deelnemers;
- Voor de *Verdieping 16+*: kopieën van bijlage 2 voor alle deelnemers;
- Kopieën van bijlage 3 voor alle deelnemers;
- Pennen.

PROGRAMMA

15 minuten

Opening

Heet de deelnemers welkom en bied eventueel iets te drinken en wat lekkers aan. Maak zo nodig een voorstelrondje.

Begin deze eerste bijeenkomst luchtig. Vorm tweetallen (en bij een oneven aantal deelnemers ook een drietal) van jongeren die naast elkaar zitten. Geef iedere deelnemer vervolgens twee theedoeken. Leg uit dat de ene doek is bedoeld als blinddoek en de andere als slabbetje. Het is de bedoeling dat de jongeren elkaar gaan voeren, geblinddoekt en met slab om. De ene helft van elk tweetal moet eerst zijn of haar buurman een paar slokken drinken geven: eerst de beker zoeken, dan de ander zoeken, daarna zijn of haar mond zoeken en tot slot de beker terugzetten op tafel. Vervolgens moeten ze elkaar te eten geven. Vraag hun daarna om van rol te wisselen.

Het wordt vast een geklieder. Dat is niet erg: laat de deelnemers zo nodig de doeken gebruiken om alles weer schoon te maken.

Blik tot slot kort terug op deze werkvorm. Iedereen moest elkaar proberen te helpen met drinken en met eten. De jongeren konden zo ervaren hoe het is om hulp te krijgen en om hulp te geven. Doordat de hulpgever zelf ook geblinddoekt was, moest hij of zij goed op de ander letten. Wat de hulpverlener deed, moest immers goed zijn afgestemd op die ander: waar is de ander, waar is zijn of haar mond, waar is de beker, giet ik er niet te veel in, enzovoort.

15 minuten

Verkenning

Vorm twee groepen. Geef beide groepen een groot vel papier en markeerstiften. Vraag de jongeren om in vijf minuten zoveel mogelijk organisaties of beroepen te noteren waarin men zich ervoor inzet om anderen bij te staan. Geef zo nodig enkele voorbeelden: het Rode Kruis, Amnesty International, CliniClowns, voedselbanken, Kerk in Actie, ziekenhuizen, vluchtelingenwerk, bejaardenverzorging, het Leger des Heils, enzovoort. Hang na vijf minuten de vellen op en vergelijk wat de jongeren hebben opgeschreven. De groep met de meeste antwoorden wint.

Ga plenair weer verder. Vraag de jongeren om bij elke genoteerde organisatie en bij elk beroep te bedenken voor wie men zich precies inzet. Lukt dat bij alle genoemde organisaties en beroepen?

10 minuten

Verdieping (12+)

Deel kopieën uit van bijlage 1. Hierop staan drie cartoons, waarbij op hulpverleningsgebied de plank wordt misgeslagen. Vraag de deelnemers om de cartoons goed te bekijken. Praat hier vervolgens plenair over door. Stel bijvoorbeeld de volgende gespreksvragen bij elke cartoon:

- Wie is de hulpgever en wie de hulpontvanger?
- Wat is het probleem?
- Wat voor hulp wordt er geboden?
- Wat gaat er mis?

Vraag de jongeren tot slot wat er allemaal nodig is om dergelijke miskleunen te voorkomen. Zorg ervoor dat in ieder geval de volgende aspecten worden ingebracht:

- Eerst goed kijken (de ander zien).
- Praten met de ander en goed luisteren naar wat die ander eigenlijk zelf wil.
- Je eigen agenda en vooroordelen afleggen; tijd en ruimte geven.

15 minuten

Verdieping (16+)

Deel kopieën uit van bijlage 2. Laat de jongeren beide artikelen lezen. Praat hier vervolgens plenair over door. Stel bijvoorbeeld de volgende gespreksvragen bij beide artikelen:

- Wie is de hulpgever en wie de hulpontvanger?
- Wat is het probleem?
- Wat voor hulp wordt er geboden?
- Wat gaat er mis?
- Wie bepaalt óf er hulp nodig is?
- Wie bepaalt wát voor hulp er nodig is?
- Is er één juiste 'oplossing' voor het probleem?

Vraag vervolgens of er ook hulpbehoevenden zijn van wie het verhaal nooit in de krant komt. En zo ja, op wie zou dat van toepassing zijn? Laat de jongeren daar even over nadenken. Geef zo nodig aan dat het dan vaak gaat om persoonlijk leed dat mensen liever verbergen, bijvoorbeeld uit schaamte of uit schuldgevoel (zoals schulden, verlies, eenzaamheid of persoonlijk verdriet uit het verleden).

20 minuten*Verwerking (12+)*

Vertel dat je een filmfragment gaat laten zien over hulp geven en hulp ontvangen. Vertel dat er in het filmpje twee jonge mensen worden geïnterviewd over hun ervaringen als hulpgever en hulpontvanger.

Laat het filmpje zien dat hoort bij bijeenkomst één.

Bespreek vervolgens samen het filmpje. Debora en Dirk-Jan vertellen in het fragment dat zij zich voor een ander inzetten. Vraag de deelnemers waarom Debora en Dirk-Jan dat doen. Wat vinden ze er leuk aan? Debora en Dirk-Jan hebben zelf ook weleens hulp ontvangen. Wat voor voorbeelden geeft het meisje daarvan?

Vraag de jongeren vervolgens of zij ook weleens hulp hebben verleend. Dat kan van alles zijn. Het kan iets groots of iets kleins zijn, iets eenmaligs of iets wat ze vaker doen. Vraag hun om ook te bedenken of ze weleens hulp hebben ontvangen. Deel vervolgens kopieën van werkblad 3 en pennen uit en laat de jongeren het werkblad invullen. Geef hier tien minuten de tijd voor. Geef van tevoren aan dat je hun gaat vragen om hun antwoorden te delen en dat ze dus beter niets kunnen opschrijven wat geheim of te privé is. Spreek af dat alles in ieder geval wel binnen de groep moet blijven.

Maak na tien minuten een rondje, waarbij de deelnemers hun antwoorden plenair uitwisselen.

30 minuten*Verwerking (16+)*

Voor 16-plussers volg je eerst de gehele *Verwerking* van de 12-plussers, zoals boven beschreven. Ga vervolgens verder met het onderstaande.

Praat met de groep door over de vraag: wat maakt hulp nu echt tot hulp? Wanneer ben je echt een helper? Daarbij kunnen woorden vallen als 'liefde' en 'belangeloos'. Denk ook aan: geen onderscheid maken tussen mensen die hulp nodig hebben.

Het is niet erg als hier geen 'definitieve antwoorden' uit komen. In de tweede bijeenkomst volgt meer richting, door de introductie van de zeven werken van barmhartigheid.

10 minuten*Afsluiting*

Geef aan dat je wilt afsluiten door met elkaar te luisteren naar Michael Jacksons hit 'Man in the mirror'. Vertel dat de jongeren kunnen meelesen met de tekst in beeld. Als je inschat dat de deelnemers niet zo goed in Engels zijn, kun je kort toelichten waar het nummer over gaat: Sommige mensen zijn arm, ziek, eenzaam of dakloos. Als je wél alles hebt wat in het leven nodig is, kun je twee dingen doen: óf je sluit je ogen en je hart en doet alsof je die nood en dat leed niet ziet; óf je neemt je verantwoordelijkheid en probeert iets te veranderen aan de situatie van die mensen. Het nummer is een oproep tot dat laatste: kijk in de spiegel en maak die verandering!

Vraag de deelnemers om tijdens het nummer te bedenken wie in hun directe omgeving hun steun zou kunnen gebruiken. Geef aan dat ze dat niet hoeven te delen in de groep, nu niet en straks niet. Luister vervolgens samen naar het nummer.

Vraag de jongeren na het luisteren of het hen gelukt is om iemand te bedenken die ze een beetje steun of hulp zouden kunnen bieden (maar ga hier niet verder op in). Roep de deelnemers op om dat de komende tijd ook daadwerkelijk te doen. Geef aan dat dit een oproep is aan de deelnemers privé; ze hoeven het niet te delen in de groep. Het is een oproep aan 'de persoon in de spiegel'.

Vertel dat de volgende bijeenkomst gaat over verschillende vormen van hulp geven en over de vraag wat geloven daarmee te maken heeft.

Bedank de deelnemers voor hun inzet en aanwezigheid. Tot de volgende keer!

Cartoons

Mediaberichten

TE GROTE TOELOOP SCHOOLURINOIR

De intentie was

De intentie was het verbeteren van sanitaire voorzieningen op een basisschool in een rurale gemeenschap in Ghana, zonder stromend water, door middel van de bouw van een urinoir (toiletgebouw)

De aanpak was

In overleg met de schoolleiding werd onderzocht waar bij de schoolkinderen qua voorziening de meeste behoefte aan is. Vervolgens werd een overzicht gemaakt van de kosten en baten, geld ingezameld in Nederland voor de bouw, de bouw voltrokken met lokale arbeidskrachten en een minireportage voorbereid waarin het resultaat gefilmd zou worden, ter vergroting van de transparantie en het draagvlak. De totale kosten van de bouw kwamen uit op 1400 euro. Met vrolijke kleuren en de naam van de Westerse donoren werd enig gewicht aan het gebouw gegeven.

Het resultaat was

Bij aankomst van het camerateam in juli 2008 bleek dat het toiletgebouw niet werd gebruikt: er zat een slot op de deur. Na enig onderzoek bleek dat verschillende bezoekers van de aangrenzende woonwijk de geboden privacy en hygiëne van het toiletgebouw niet alleen gebruikten voor kleine maar ook voor grote boodschappen. Om de grote toeloop uit de woonwijk te stoppen plaatste de school een slot op het urinoir.

Het leermoment was

Voor aanvang van een project moet er gekeken worden naar het totale pakket van voorzieningen in een gebied. Dit leidt er soms toe dat een dure interventie (in dit geval: een volledig toilet met uitgegraven en bemuurde putten) tot een beter resultaat leidt dan enkel een urinoir.

GEEN KOFFIE IN NICARAGUA

De intentie was

Ontwikkelingsorganisatie Plan Nederland werkte aan partnerschappen met het bedrijfsleven en wilde de samenwerking met Sara Lee / DE vanuit Oeganda opschalen naar Nicaragua.

De aanpak was

Het idee was dat Plan Nicaragua boeren zou begeleiden bij gewasverbetering en onderlinge organisatie, zodat ze uiteindelijke in aanmerking zouden komen voor certificering en (dus) afzet van koffie aan Sara Lee/DE en daarmee een hoger en stabiel inkomen.

Zoals ze al deden in Oeganda.

Het resultaat was

Pas in de allerallerlaatste fase, net voor ondertekening door alle partijen, trok Sara Lee/DE zich terug.

Het leermoment was

Uit onderzoek bleek dat de regio waar dit project zich zou afspelen, feitelijk helemaal niet geschikt was voor koffieteelt. Op eigen benen zouden de boeren het nooit gaan redden. Geen duurzame optie dus – en daarmee briljant mislukt.

Bron: www.briljantemislukkingen.nl

Werkblad

Ik heb hulp gegeven

1. Wat was de situatie?

.....
.....

2. Wie had er hulp nodig?

.....
.....

3. Wat deed ik?

.....
.....

4. Wat was het resultaat?

.....
.....

5. Wat vond degene die hulp nodig had ervan, dat ik hulp bood?

.....
.....

Ik heb hulp ontvangen

1. Wat was de situatie?

.....
.....

2. Wie hielp mij?

.....
.....

3. Wat deed die persoon?

.....
.....

4. Wat was het resultaat?

.....
.....

5. Wat vond ik ervan, dat die persoon mij hulp bood?

.....
.....